

Jordbruksutskottets betänkande

1980/81: 16

om åtgärder mot frilevande vildsvin m. m. (prop. 1980/81: 82)

Propositionen

I proposition 1980/81: 82 har regeringen (jordbruksdepartementet) föreslagit riksdagen att

1. anta ett inom jordbruksdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1938: 274) om rätt till jakt,

2. godkänna vad i propositionen förordats i fråga om förekomsten av frilevande vildsvin i landet och om ersättning för skador orsakade av dessa.

I propositionen föreslås att åtgärder vidtas för att begränsa antalet frilevande vildsvin som finns i landet. Någon total utrotning av djuren bör inte ske. I Stockholms län föreslås en mindre vildsvinsstam få finnas kvar. Naturvårdsverket och länsstyrelsen bör få i uppdrag att noga följa denna stams utveckling efter samråd med jägarorganisationerna och företrädare för lantbruket. Förslaget föranleder en ändring i lagen (1938:274) om rätt till jakt.

Lagförslaget är av följande lydelse:

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1938:274) om rätt till jakt

Häri genom föreskrivs att 24 § 3 mom. lagen (1938:274) om rätt till jakt skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Beträffande område, där stam av vildkanin eller vildmink finnes, får regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer förordna att jakt efter sådant djur skall genom därtill av myndigheten särskilt utsedda jägare bedrivas för att söka utrota stammen. Förordnas om dylik jakt, äger myndigheten tillika föreskriva de undantag från bestämmelserna i denna lag som behövas

Föreslagen lydelse

24 §¹

3 mom.

Beträffande områden, där det finns stammar av vildkanin, vildmink eller vildsvin, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer besluta om jakt efter djuren för att söka utrota eller minska stammarna. Om det fattas beslut om sådan jakt, får myndigheten besluta om de undantag från bestämmelserna i denna lag som behövs för jaktens ändamålsenliga

¹ Senaste lydelse 1975: 175.

Nuvarande lydelse

för jaktens ändamålsenliga bedrivande. Myndigheten bestämmer även hur det skall förfaras med djur som dödas eller fångas vid jakten.

Föreslagen lydelse

bedrivande. *Myndigheten bestämmer om jakten efter åtagande av jakträttsinnehavaren skall bedrivas genom hans försorg eller av särskilt utsedda jägare.* Myndigheten bestämmer även hur det skall förfaras med djur som dödas eller fångas vid jakten.

Denna lag träder i kraft två veckor efter den dag då lagen enligt uppgift på den har utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Motioner

I motion 1980/81: 1005 av Pär Granstedt (c) yrkas att riksdagen bifaller proposition 1980/81: 82 utom i vad avser förslaget om att en frilevande vildsvinsstam skall bibehållas i Stockholms län.

I motion 1980/81: 1359 av Arne Andersson i Ljung m. fl. (m) yrkas

1. att antalet djur ingående i försöksverksamheten inte får vara mer än ca 50 djur,
2. att försöksperiodens längd skall vara 5 år,
3. att ersättning för skador inte skall reduceras av någon form av självrisk.

I motion 1980/81: 1360 av Ylva Annerstedt m. fl. (fp, m, vpk) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om utrotning av vildsvin i Stockholms län.

I motion 1980/81: 1382 av Alf Wennerfors (m) yrkas att riksdagen måtte besluta uttala sig för att de nu frilevande vildsvinen måtte utrotas.

I motion 1980/81: 1384 av Anna Wohlin-Andersson och Sven Eric Åkerfeldt (båda c) yrkas att riksdagen i anledning av proposition 1980/81: 82 beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om lokala avskjutningsplaner, ersättning för vildsvinsskador och uppföljning av försöksverksamheten med frilevande vildsvinsstam.

I motion 1980/81: 1775 av Jan-Eric Virgin (m) yrkas att riksdagen beslutar uttala sig för

1. att undersökningen med vildsvinsområde bör bedrivas under en tid av minst tre år,
2. att två områden i Sverige bör bli försöksområden för vildsvin, nämligen inom Kronobergs och Stockholms län.

Utskottet

Vildsvinet har ursprungligen tillhört vår fauna men har inte funnits här i landet i någon större omfattning sedan 1700-talet. Som en följd av bl. a. rymningar från vilthägn finns f. n. i Sverige drygt ett hundratal frilevande

vildsvin. Djuren finns i större eller mindre grupper i flera län i landet. Det största beståndet håller till i Stockholms och Södermanlands län där antalet djur beräknas uppgå till ett sjuttiotal. Beståndet är huvudsakligen lokaliserat till området Mörkö-Tullgarn och till angränsande marker i de två länen. Dessa vildsvin förökar sig och sprider sig inom länen. Antalet frilevande vildsvin i landet i övrigt torde inte överstiga 50 djur. Från Skaraborgs län har rapporterats ett bestånd på mellan 15 och 20 djur och från Gävleborgs län ett bestånd på omkring fem djur. I några andra län finns spridda, enstaka djur.

Den år 1977 tillsatta jakt- och viltvårdsberedningen (Jo 1977:04) har i mars 1980 avlämnat delbetänkandet (SOU 1980: 11) Vildsvin i Sverige. I betänkandet har beredningen tagit ställning till frågan om vildsvinens fortsatta förekomst i landet och därvid beaktat bl. a. riskerna med svinen som smittkälla och riskerna för skador på olika jordbruksgrödor. Beredningen har kommit till slutsatsen att en viss vildsvinsstam bör kunna accepteras om den hålls under noggrann kontroll. Som skäl anför beredningen att varken förväntade skador på jordbruksgrödor eller riskerna för sjukdomsspridning är av den omfattningen att ett förslag om utrotning kan motiveras. Beredningen grundar sin uppfattning även på det förhållandet att vildsvinet ursprungligen har tillhört vår fauna och att det därför är lika skyddsvärt som andra inhemska djurarter. Man föreslår dock samtidigt en strikt kontroll av stammens utveckling samt långtgående jaktmöjligheter.

Jakt- och viltvårdsberedningens förslag har remissbehandlats. Enligt propositionen är remissutfallet splittrat. De flesta remissinstanserna delar den ekologiska grundsyn som beredningen har redovisat. Några redovisar en klart positiv inställning till en frilevande vildsvinsstam. Bland dessa märks naturvårdsverket, länsstyrelsen i Stockholms län, Svenska naturskyddsföreningen och Svenska jägareförbundet. Flera andra remissinstanser förordar någon form av fortsatt utredning eller försöksverksamhet innan definitiv ställning kan tas. En klar majoritet av remissinstanserna är emellertid tveksam eller klart negativ till en frilevande svensk vildsvinsstam. Inställningen synes väsentligen vara grundad på farhågor för att vildsvinen skall tjäna som smittbärare för djursjukdomar och framför allt för att de kommer att göra stora skador i jordbruket. Bland dessa remissinstanser återfinns bl. a. lantbruksstyrelsen och flertalet av de länsstyrelser som avgett remissvar. Bland de remissinstanser som bestämt uttalar sig för en utrotning av de frilevande vildsvinen återfinns Lantbrukarnas riksförbund, Sveriges skogsägareföreningars riksförbund och Föreningen Sveriges jordbruksarrendatorer.

Föredragande departementschefen anser att en vildsvinsstam med den utbredning som beredningen har föreslagit skulle kunna skapa problem i en omfattning som inte kan godtas. Denna bedömning grundas bl. a. på antagandet att vildsvinen vid utbrott av en smittsam djursjukdom kan bli en ytterst svårbemästrad faktor. Ett accepterande av en svensk vildsvinsstam

skulle också, med tanke på hur snabbt vildsvinen förökar sig, utan tvivel leda till ökade skador för jordbruket. Dessa förhållanden talar enligt propositionen mot att acceptera frilevande vildsvin i landet annat än i begränsad omfattning. Mot bakgrund härav och i syfte att vinna klarhet beträffande vissa omdiskuterade frågor föreslår föredraganden att en mindre grupp vildsvin tills vidare bör tillåtas vara kvar inom ett begränsat område i landet där den kan hållas under kontroll. De frågor som främst bör belysas genom en uppföljande undersökning är vildsvinens reproduktionstakt, skadegörelsens inriktning och omfattning samt möjligheterna att genom jakt reglera beståndet och att vidta förebyggande åtgärder.

Enligt propositionen är delar av Stockholms län väl lämpade för denna undersökning. I södra delen av länet finns en etablerad vildsvinsstam. Härtill kommer att länsstyrelsen i Stockholms län redovisat en positiv inställning till en frilevande stam. Föredraganden förordar därför att ett mindre bestånd tills vidare får finnas frilevande i detta län. I övriga delar av landet bör de djur som nu finns utrotas.

För den undersökning som skisserats i propositionen är föredraganden beredd föreslå regeringen att ställa vissa medel till förfogande. Undersökningen bör bedrivas gemensamt av naturvårdsverket och länsstyrelsen och efter samråd med såväl jägarorganisationerna som Lantbrukarnas riksförbund. För medel till verksamheten bör jaktvårdsfonden tas i anspråk. Undersökningen, vars resultat skall redovisas till regeringen, bör bedrivas under i vart fall tre år. Resultaten får därefter utgöra grund för ställningstagande till frågan huruvida det behövs någon ytterligare åtgärd från regeringens sida. Om emellertid redan dessförinnan alltför stora olägenheter skulle bli följden av ett visst bestånd i Stockholms län bör, efter framställning till regeringen, de omedelbara åtgärder som är nödvändiga för att utrota stammen få vidtas. Vildsvinsbeståndet i länet bör tills vidare kunna få uppgå till 50–100 djur.

Vad beträffar möjligheterna till ersättning för skador förorsakade av vildsvin påpekas i propositionen att sådan ersättning utgår endast i särskilda fall. Regeringens prövning av dessa ärenden, bör, framhålls det, även i fortsättningen vara restriktiv med hänsyn till att länsstyrelserna enligt förslaget får möjlighet att vidta snabba åtgärder mot frilevande vildsvin. Vad beträffar de skador som inträffar till följd av att ett mindre bestånd kommer att finnas kvar inom Stockholms län anses dock en generös prövning av ersättningsfrågorna vara motiverad. Enligt föredraganden bör de skadedrabbade i dessa fall ersättas fullt ut för de skador vildsvinen orsakar utom i sådana fall då skadorna saknar ekonomisk betydelse.

Författningsmässigt innebär propositionen en omarbetning av 24 § 3 mom. jaktlagen (1938: 274) som enligt sin nuvarande lydelse ger möjlighet att förordna att en stam av vildkanin eller vildmink inom ett område får utrotas genom jakt av särskilt utsedda jägare. Lagrummet föreslås sålunda bli tillämpligt även i fråga om sådana områden där det finns stammar av

vildsvin. Jakten skall också kunna syfta till en minskning av stammen. Efter åtagande av jakträttsinnehavaren får även denne bedriva jakten. Även om länsstyrelsen utser särskilda jägare innebär detta ingen inskränkning i jakträttsinnehavarens rätt att själv jaga vildsvin på sin mark.

I tre motioner, nämligen 1005, 1360 och 1382, framställs yrkanden som innebär att samtliga frilevande vildsvin bör utrotas. Som skäl anför motionärerna bl. a. risken för sjukdomsspridning, markskador och skador på vegetationen. Man påpekar att inte bara markägare utan även arrendatorer, som i många fall dessutom saknar jakträtt, kommer att drabbas av skadeverkningarna. Några av motionärerna framhåller det olämpliga i att ett område som är populärt för friluftsmänniskor blir försöksområde. Vidare hänvisar man till risken för en ökning av de s. k. viltolyckorna i trafiken.

Enligt motion 1359 bör riksdagen besluta att antalet djur i försöksområdet begränsas till ca 50, att försöksverksamheten skall omfatta en tid av fem år samt att ersättningen för vildsvinens skador inte skall reduceras med någon form av självrisk.

I motion 1384 framförs önskemål om avskjutningsplaner som bör upprättas av vederbörande länsstyrelse. Skadeersättning bör enligt motionen utgå till framför allt arrendatorer även utanför försöksområdet. I t. ex. angränsande områden intill södra delen av Stockholms län kan ersättningsfrågorna få stor betydelse. Det är vidare enligt motionen viktigt att försöksverksamheten noga följs upp och att de organisationer som berörs får tillfälle att framföra sina synpunkter.

I motion 1775 hemställs om riksdagsuttalanden av innebörd att undersökningen bör bedrivas under en tid av minst tre år och att ytterligare ett försöksområde bör inrättas inom Kronobergs län. Bl. a. framhålls att skillnaden mellan Stockholms och Kronobergs län i fråga om klimat, natur och växtlighet kan vara till fördel vid utvärderingen av försöksverksamheten.

Utskottet vill framhålla att det i och för sig finns starka skäl som talar både för och emot tillåtandet av en frilevande vildsvinsstam i landet. Önskemålet om en livskraftig och artrik fauna får därvid vägas mot riskerna för svårkontrollerad smittspridning och ökade skador på jordbruksgrödor m. m. Utskottet delar härvidlag den i propositionen redovisade bedömningen att en vildsvinsstam med den utbredning som jakt- och viltvårdsberedningen föreslagit sannolikt skulle skapa problem av en omfattning som från många synpunkter skulle vara svår att acceptera. I likhet med föredraganden är utskottet dock inte berett att förorda en fullständig utrotning av vildsvinsstammen. Utskottet tillstyrker för sin del regeringens förslag att en mindre frilevande vildsvinsstam tills vidare får finnas kvar i Stockholms län, där den kan hållas under noggrann kontroll. Det är enligt utskottets mening viktigt att den i propositionen aviserade undersökningen

kommer till stånd så att underlag erhålls för vidare ställningstaganden i frågan. Det anförda innebär att utskottet avstyrker de i motionerna 1005, 1360 och 1382 framförda kraven på en total utrotning av de frilevande vildsvinen. Utskottets ställningstagande innebär att utskottet likaså avstyrker yrkandet i motion 1775 om ytterligare ett försöksområde för vildsvin (yrkande 2).

Vad beträffar undersökningsperiodens längd och antalet vildsvin i försöksområdet – frågor som berörs i bl. a. motion 1359 – anförs i propositionen att undersökningen bör bedrivas under i vart fall tre år och att beståndet tills vidare bör kunna få uppgå till 50–100 djur. Utskottet utgår självfallet från att undersökningsperioden anpassas så att den ger det nödvändiga underlaget för vidare ställningstaganden och att den om så erfordras kan förlängas. Något särskilt uttalande härom från riksdagens sida i enlighet med motionärernas önskemål synes därför inte erforderligt. I anslutning till kravet i motion 1359 att vildsvinsstammen i området får uppgå till högst ca 50 djur vill utskottet framhålla att beräkningar rörande vildsvinsstammens storlek med nödvändighet måste präglas av en viss osäkerhet. En precisering av det tillåtna antalet inom alltför snäva ramar är därför enligt utskottets mening inte särskilt meningsfull. Utskottet instämmer dock så till vida med motionens syfte att den nuvarande stammen i försöksområdet – med hänsyn bl. a. till olägenheterna för jordbruket – inte bör tillåtas öka i nämnvärd utsträckning.

Yrkandet i motion 1775 att försöksperioden skall omfatta minst tre år sammanfaller med propositionsförslaget och föranleder således inget särskilt uttalande från utskottets sida.

När det gäller frågan om ersättning för skador förorsakade av vildsvin, vilken berörs i motionerna 1359 och 1384, anförs i propositionen att en generös prövning av ersättningsfrågorna bör vara motiverad såvitt avser de skador som inträffar till följd av att ett mindre vildsvinsbestånd kommer att finnas kvar i Stockholms län. De skadedrabbade bör enligt propositionen i dessa fall ersättas fullt ut för de skador vildsvinen orsakar utom i sådana fall då skadorna saknar ekonomisk betydelse. Dessa uttalanden bör enligt utskottets mening vara ägnade att tillgodose önskemålet i motion 1359 att ersättningsbeloppen inte skall reduceras med någon form av självrisk.

Utskottet finner också att angivna principer rörande ersättningsfrågan inte utesluter en motsvarande prövning även såvitt avser skador som inträffar i nära anslutning till försöksområdet enligt de synpunkter som framförts i motion 1384.

Sistnämnda motion berör i övrigt bl. a. undersökningens praktiska utformning. Hithörande frågor bör enligt utskottets mening i enlighet med regeringsförslaget behandlas av naturvårdsverket och länsstyrelsen i samråd med berörda organisationer m. fl. Något riksdagsuttalande i detta ämne synes inte nödvändigt.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet att motionerna 1359 och 1384 inte kräver någon särskild åtgärd från riksdagens sida.

Sammanfattningsvis tillstyrker utskottet således vad i propositionen förordats i fråga om förekomsten av frilevande vildsvin i landet och om ersättning för skador orsakade av dessa. Utskottet har ingen erinran mot det i propositionen framlagda lagförslaget.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. att riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (1938: 274) om rätt till jakt,
2. att riksdagen med avslag på motionerna 1980/81:1005, 1980/81: 1360, 1980/81: 1382 samt motion 1980/81: 1775 yrkande 2 godkänner vad i propositionen förordats i fråga om förekomsten av frilevande vildsvin i landet och om ersättning för skador orsakade av dessa,
3. lämnar motionerna 1980/81: 1359 och 1980/81: 1384 samt motion 1980/81: 1775 yrkande 1 utan vidare åtgärd.

Stockholm den 10 februari 1981

På jordbruksutskottets vägnar
EINAR LARSSON

Närvarande: Einar Larsson (c), Svante Lundkvist (s), Arne Andersson i Ljung (m), Maj Britt Theorin (s), Börje Stensson (fp), Hans Wachtmeister (m), Sven Lindberg (s)*, Filip Johansson (c), Sven Eric Lorentzon (m), Gunnar Olsson (s), Håkan Strömberg (s), Esse Petersson (fp), Lennart Brunander (c), Wivi-Anne Radesjö (s)* och Jan Fransson (s).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

Reservation (mom. 2 och 3)

Arne Andersson i Ljung, Hans Wachtmeister och Sven Eric Lorentzon (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar med "Vad beträffar" och slutar med "av självrisk" bort ha följande lydelse:

Vad beträffar försöksperiodens längd och antalet vildsvin i försöksområdet anser utskottet de synpunkter som framförts i motion 1359 välmotiverade. Således anser utskottet inte att förslaget, såsom det presenterats i propositionen, garanterar att man över huvud taget får det eftersträlvade försöksresultatet. Propositionen öppnar nämligen möjligheten att den tre-

åriga försöksperioden avbryts om verksamheten ger anledning till betydande skador i området. Utskottet tillmäter försöksverksamheten sådan vikt att den inte skall kunna avbrytas på sådant sätt som föreslagits i propositionen.

För att undvika onödiga markskador med åtföljande ersättningskrav, anser utskottet det viktigt att vildsvinsstammen i området under försökstiden inte tillåts vara större än ca 50 djur. En sådan avvägning beträffande antalet djur i försöket är sålunda ägnat att möjliggöra att försöksverksamheten skall kunna fullföljas. Utskottet anser att försöksverksamheten bör pågå under fem år.

Yrkandet i motion 1775 — — — (lika med utskottet) — — — utskottets sida.

Vad gäller frågan om ersättning för skador förorsakade av vildsvin i försöksområdet anförs i propositionen att de skadedrabbade skall ersättas fullt ut för de skador vildsvinen orsakar utom i sådana fall då skadorna saknar ekonomisk betydelse. Någon närmare precisering av vad som avses med formuleringen "utom i sådana fall då skadorna saknar ekonomisk betydelse" finns inte.

Det är att märka att befolkningen i Tullgarn-Mörkö-området, som det närmast gäller inom försökslänet, inte vill ha frigående vildsvin. När nu likväl regeringen föreslagit en försöksverksamhet i detta område är det utomordentligt viktigt att de skador som vildsvinen åsamkar verkligen ersätts till fullo. Därför är enligt utskottets mening varje reduktion av ersättningsbeloppen oacceptabel. En mindre skada i jordbruket kan ju i förhållande till jordbrukarens rörelse totalt sett vara nog så omfattande, men ändå enligt propositionen sakna ekonomisk betydelse. Likaså kan grönsaksland och blomsterrabatter mycket väl komma att skadas och det är då svårt att vara säker på om det är den typen av skada som i propositionen anses sakna betydelse.

Enligt utskottets mening är det ett oeftergivligt krav att alla skador ersätts.

dels den del av utskottets yttrande på s. 7 som börjar med "Med hänvisning" och slutar med "framlagda lagförslaget" bort ha följande lydelse:

Med hänvisning till det anförda anser utskottet att motion 1384 inte kräver någon särskild åtgärd från riksdagens sida.

Sammanfattningsvis tillstyrker utskottet förslagen i motion 1359 såvitt avser försöksperiodens längd, antalet vildsvin i försöksområdet samt ersättning för skador förorsakade av vildsvin. I övrigt ansluter sig utskottet till propositionens förslag. Utskottet har ingen erinran mot det framlagda lagförslaget.

dels utskottets hemställan under 2 och 3 bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med

bifall till motion 1980/81:1359 samt med avslag på motionerna 1980/81:1005, 1980/81:1360, 1980/81:1382 och motion 1980/81:1775 yrkande 2 godkänner vad utskottet anfört i fråga om förekomsten av frilevande vildsvin i landet och om ersättning för skador orsakade av dessa,

3. lämnar motion 1980/81:1384 och motion 1980/81:1775 yrkande 1 utan vidare åtgärd.

